

Stilistika beogradskih grafita

Izvršena je analiza na fonetskom, morfološkom, sintaksičkom i semantičkom nivou na građi od 119 grafita sa područja Beograda. Cilj rada je da se pokaže da u grafitima postoje stileme kojima se postiže stilski efekat. Uz rad je priložen i registar grafita.

Grafiti su zidni natpisi koji nose određenu poruku. Kao takvi oni mogu predstavljati predmet interesovanja šire javnosti. Cilj ovog rada je da se ispita koji stilemi nastaju u procesu preuređenja osnovnih gramatičkih jedinica, kao i to da se pokaže da grafiti nisu obične žvrljotine, već da nose poruku i imaju svoju funkciju. Pod terminom *st i l e m* se podrazumeva *stilistički strukturirana forma jezičkih jedinica* (Kovačević 1995: 193). Građa je prikupljena po principu slučajnog uzorka na teritorijama opština grada Beograda – Stari grad, Karaburma i Novi Beograd u periodu od aprila do avgusta 1997. godine. Korpus sačinjava 119 grafita. Prilikom analize nisu uzeti u obzir potpisi, skraćenice i slični natpisi. Forma jezičkih jedinica razmatrana je na fonetskom, morfološkom, sintaksičkom i semantičkom nivou. Granice među fonostilemama, morfostilemama, sintaksostilemama i semantostilemama nisu jasno postavljene, tako da su u analiziranoj građi pronađeni primeri gde dolazi do njihovog kombinovanja.

Analiza

Fonostileme

U sakupljenoj građi su pronađeni primeri gde je stilističnost postignuta na fonetskom nivou na taj način što je došlo do deformacije glasa ili sloga u određenoj reči, a time i nastanka fonostilema. Razlikuju se dve vrste fonostilema, a to su one koje su nastale ili proširivanjem ili redukovanjem osnovnog gramatičkog modela određenim fonemama. Od fonostilema

---

*Natalija Pavlović
(1979), Beograd,
Dunavski kej 3/34,
učenica 4. razreda
Prve beogradske
gimnazije*

koje nastaju proširivanjem zapažene su one koje se grade dodavanjem sloga ili glasa na vlastito ime, kao u primerima:

Strastko, u razdeljak te ljubim. Družina prstena

VladaJ

Ovim postupkom se dobija na jačini izraza jer je zvučno sredstvo upotrebljeno da bi se postigla određena semantika. Konkretno, u prvom primeru dolazi do korišćenja kontrasta i svojevrsne ironije jer je grafit posvećen čelavom čoveku. Autor teksta je upoznat sa istorijom ovog grafita što olakšava tumačenje njegove poruke, a u ovom odeljku će biti reči i o tome šta se dešava kada to nije slučaj. Ovaj postupak se može protumačiti kao želja autora da se određene karakteristike pripišu licu kojem je poruka putem grafita upućena (ime Rastko se na asocijativnom planu povezuje sa rečju *strast* i tim postupkom nastaje reč *STRastko*).

U okviru ove grupe mogu se naći različiti, dijalekatski markirani likovi čijom upotrebom dolazi do proširivanja osnovnog gramatičkog modela što se vidi iz primera:

5 miliona izbjeglica.

Reč *izbjeglica* je napisana sa ijekavskim refleksom jata. Ima stilsvo vrednost, jer je upotrebljena na ekavskom govornom području, što dovodi do ekspresivnijeg načina prenošenja poruke koja ima socijalni karakter.

Od grafita u kojima dolazi do redukcije, najčešći su oni u kojima eliminacijom fonema u vezniku *ali* (*al*) ili u reči *neka* (*nek*) nastaju fonostileme. U sledećim primerima, možda i usled prisustva jezičke ekonomije, nastaje redukcija fonema.

Albanija je srpska

i Koreja

al Beograd nije.

Nek osete mnogi kako jebe Bogi.

U okviru ovog odeljka može se govoriti i o slučajevima kada do promene značenja cele reči dođe usled zamene fonema. Ovo se najbolje može videti na primeru grafita *Hram tenisa* gde je početna fonema druge reči zamenjena fonemom *p*.

Ima primera kod kojih se sa sigurnošću ne može reći da li je došlo do proširivanja ili do redukcije fonema čak ni iz konteksta kao u primeru:

Stavio pearčić i uživa.

U reči *pearčić* se ne može sa tačnošću odrediti osnovni gramatički model, jer je istorijat ovog grafita poznat autoru ili užoj grupi.

Morfostileme

Pod pojmom *m o r f o s t i l e m a* podrazumeva se morfološki neuobičajeni oblik reči kod koga dolazi do odudaranja od uobičajenih tvorbenih pravila.

Prilikom ponavljanja morfema u grafitu može doći do nastanka rime koja takođe predstavlja morfostilem. Time se pojačavaju stilističnost i ritmičnost grafita. Izrazito uočljive rime su zapažene u primerima:

Peð op ðeð (Iako je ovaj grafit iz engleskog jezika, uzet je u razmatranje jer je napisan fonetski ćirilicom)

Nek osete mnogi kako jebe Bogi.

Kad Duca tuca to sve puca.

U okviru morfoloških promena može se razmatrati i grafit:

Uvek me uhvati kad piš¼

Izostavljanjem nastavka za lice nastaje morfostilema čije se značenje osnovnog oblika može samo pretpostaviti. Ovim postupkom se omogućuje primaocu poruke da upotrebi maštu da bi odgonetnuo smisao grafita.

Sintaksostileme

U ovom odeljku se obraća pažnja na postupke kojima se gramatički model sintagme pretvara u sintaksostilemu. Na analiziranoj građi uočeno je da se razlikuje više tipova sintaksostilema koji mogu nastati sledećim postupcima:

Intenziviranje

Kao primer za ovaj postupak mogu se pomenuti grafiti:

*Plačem i u svakoj suzi vidim tebe
plačem da bih te što duže gledao¼*

Ništa nije zauvek i ništa nije sve.

*Ne doručkujem jer sam zaljubljena
ne ručavam jer sam zaljubljena
ne večeravam jer sam zaljubljena
ne spavam zato što sam gladna.*

Da bi se postigla jačina izraza, koristi se postupak intenziviranja pod kojim se podrazumeva ponavljanje određenog rečeničnog člana radi njegovog naglašavanja. U primerima dolazi do ponavljanja leksema (u prva dva primera) ili sintagme (u trećem primeru), čime se ističe suština poruke. U ovakvim slučajevima osnovni gramatički model bi bio formiran bez po-

navljanja rečeničnog člana, ali time bi poruka izgubila na ekspresivnosti. Po mišljenju Pranjica (1985) cele te igre i čarolije bi nestalo kada bi se učinio regularni gramatički premet.

Permutacija

Da bi se stilski pojačao izraz, može doći do jezičkog postupka izmeštanja jezičke jedinice iz položaja koji joj je predodređen u osnovnoj gramatičkoj strukturi. Analizom datog korpusa je primećeno da u najvećem broju slučajeva dolazi do permutacije objekta i predikata u okviru rečenice. Takvi slučajevi su pronađeni u građi na primerima:

Ma sve vas volim

Kiselina duši prija

Strasko, u razdeljak te ljubim. Družina prstena

Po gramatičkom modelu predikat prethodi objektu, ali izmenom mesta ovih rečeničnih članova nastaju sintaksostileme.

Na primerima grafita:

Smokvo, volim te   Višnja

Milesa, volim te   Staljin

Jano, volim te   Marko

vidi se da osim permutacije radi što izražajnijeg prenošenja poruke primaocu koristi se i vokativ. njegova uloga se ogleda u uspostavljanju što jasnije i direktnije veza na relaciji pošiljalac – primalac poruke. Prema gramatičkom modelu ovi grafiti bi glasili:

Volim te Smokvo   Višnja

Volim te Milesa   Staljin

Volim te Jano   Marko

ali u tom slučaju prioritetu ulogu u poruci grafita ne bi predstavljao primalac poruke i time bi se izgubilo na individualnom karakteru ovog tipa grafita.

Sintaksostileme koje nastaju permutacijom mogu u sebi sadržati i finalnu poziciju ili remu koja ima ulogu da stilski pojača iskaz i u pisanju je odvojena crtom. U našim primerima zapažene su one finalne pozicije koje predstavljaju sintagmu:

Sofija – lažljiva droplja

ili čitave rečenice kao u primerima:

Mama – položio sam

Milicijo – opljačkana sam

U slučaju ova dva grafita poruka je direktnije namenjena određenim licima. Reči *mama* i *milicija* su upotrebljeni u vokativu, padežu koji služi za obraćanje, a rečenični akcenat je na klauzama, čime se postiže ekspresivnost izraza. U ovu kategoriju se mogu svrstati i primeri:

Jednakost je mit – žene su bolje

Smanjimo pogibije po putevima – vozimo po trotoarima

Osamostaljivanje

Sintaksostileme mogu nastati i intonacionim izdvajanjem rečeničnog dela iz neposredne sredine radi njegovog naglašavanja kao u primerima:

Promeniću svet, ako ne za druge, onda bar za sebe

Gde ima volje, ima i načina

Jedan od stepena osamostaljivanja je postupak prilikom koga se rečenični član izdvaja iz svoje okoline menjajući poziciju:

Sasvim običan dan, usran i popišan

Gramatički ispravan model bi mogao da glasi: *Sasvim običan, usran i popišan dan*, ali ovim običnim nabranjem, bez stilskih elemenata, autor ne bi uspeo da prenese svoj stav a time posredno i svoja osećanja.

Na postojećoj građi najveći stupanj osamostaljivanja rečeničnih konstituenata je zapažen kod parcelacije rečenice. Osamostaljivanje cele rečenice može se pokazati na primerima:

Ovo je debilana. (Debil ti keva)

Zuba je kralj Beograda. (A ko je kraljica?)

Na primeru ova dva grafita zapaža se da osamostaljene rečenice dopunjuju onu prvu i zajedno čine celinu. Na semantičkom nivou svaka od ove dve rečenice bi mogla da prenese sopstvenu poruku primaocu, što nije slučaj u sledećem primeru:

Ovo je debilana. I uvek će biti.

Volim te malena. I uvek ću te voleti;

gde osamostaljena rečenica bez one prve ne bi mogla da predstavlja prenosioca poruke na pravi način.

Javlja se izdvajanje nepotpunih rečenica koje imaju ulogu potpisa kao u primeru *Noću sanjam tvoj čvrsti stomak. Tvoj M;* ili one koje dopunjuju smisao prethodne što se vidi iz grafita *Mrzim ja! I ja!*

Semantostileme

Ovaj oblik se javlja kod jezičkih jedinica kod kojih se izneveri osnovno značenje. Za određivanje ove kategorije bitno je mesto zapisa grafita jer je česta pojava da autor svoj stav prema nekoj ustanovi izražava na taj način što koristi sekundarno značenje za dati pojam. To se vidi iz primera koji se nalazi na fasadi Prve beogradske gimnazije:

Jednog dana ćeš se setiti ruže

gde reč *ruža* ima preneseno značenje za čije je semantičko određenje potrebno znati sociolingvistički kontekst. *Ruža* predstavlja simbol političke partije i porukom ovog grafita se aludira na političku angažovanost pojedinih radnika škole.

Ovo će uvek biti štenara.

Ovo je debilana. I uvek će biti.

Autor koristi pojmove *štenara* i *debilana* u prenesenom značenju da bi izrazio lični stav prema ustanovi na kojoj je grafit zabeležen.

Zapaženo je da postoje grafiti u kojima se koriste metafore da bi se okarakterisale određene osobe kao u primerima:

Orden je vanzemaaljac,

gde reč *vanzemaaljac* označava čoveka drugačijeg od drugih, čime se ta osobina pripisuje nekome ko se zove Orden.

Čaušesku je bio zlato.

U ovom slučaju postoji relacija među pojmovima Čaušesku – zlato, gde se aludira na period u istoriji kada je Čaušesku bio na vlasti i izražava se pozitivan stav prema tom vremenu u odnosu na vreme nastanka grafita.

Margita je dečak.

U svom osnovnom značenju reč *dečak* označava mladu mušku osobu, ali u ovom slučaju je stvorena relacija kojom se pojam dečak vezuje za osobu ženskog roda što ima za cilj da na što ekspresivniji način prenese željenu poruku.

Pripisivanje metaforičkog svojstva neživim stvarima je uobičajena pojava ali u analiziranom korpusu je pronađen samo jedan takav slučaj, a to je grafit:

Rakija je keva.

Naziv pripovetke Petra Kočića *Rakijo, majko* može se indirektno povezati sa nastankom ovog grafita i na osnovu toga što se reč *keva* ko-

risti u žargonu u značenju *majka*. Upotrebom žargona poruka se čini razumljivijom onima kojima je upućena.

Na primeru grafita *Sve vas posmatra Sup(ermen)* se vidi kako se na asocijativnom planu povezuju pojmovi SUP (skraćenica za Sekretarijat unutrašnjih poslova) i Supermen (lik iz stripa, neustrašivi borac za pravdu). Autor na šaljiv način, upotrebljavajući igru reči, izražava svoj stav.

Zaključak

Određeni broj analiziranih grafita pokazuje odstupanje od gramatičkih modela čime se postiže lingvistička stilističnost. Stilski elementi se u grafita koriste jer pomažu ekspresivnije prenošenje poruke čime je dokazano da grafiti nisu obične žvrljotine već i da imaju svoju semantičku funkciju. Jedna od stilskih odlika grafita je individualnost koja je karakteristična za one grafite sa čijim nastankom je upoznata uža grupa. Analizom sakupljene građe primećeno je da postoje i oni grafiti čija je poruka jasna različitim socijalnim grupama, a ne samo jednoj određenoj.

U okviru fonostilema najčešće dolazi do promene postojećih fonema ili proširivanja sa novim da bi se postiglo pomeranje semantičkog polja. Osim toga ima primera koji pokazuju da se koriste dijalekatski oblici nekarakteristični za datu sredinu da bi se ostavio što jači utisak na primaoca poruke. Na morfološkom planu primećeno je korišćenje rime u okviru grafita. Ovim stilskim elementom se postiže stvaranje ritmičnosti. Ipak, najefektniji postupci kojima se postiže stilističnost se odvijaju na sintaksičkom nivou. Tom prilikom u najvećem broju slučajeva dolazi do isticanja određenih rečeničnih delova, a time se postiže da primalac poruke shvati na najbolji način njenu suštinu. Primećeno je da autori koriste vokativ, kada žele da poruku upute određenoj osobi, čime uspostavljaju neposredniji kontakt. U okviru semantostilema učestala je pojava korišćenja metafora kao i uspostavljanje kontrastnih relacija među pojmovima.

Registar

1. Promeniću svet, ako ne za druge, onda bar za sebe
2. Štenara
3. Želim da se smejem tvojim očima pred san
4. Ovo je debilana i uvek će biti
5. Ovo će uvek biti štenara.
6. Sve ste vi devojke iste.
7. Laf je Kristina
8. Jednakost je mit – žene su bolje!
9. Stavio pearčić i uživa
10. Sve vas posmatra Sup(ermen)

11. Crveno, volim te! još M.V.
12. Mi volimo pivo (i žene)
Mirsa i drugovi iz pilane
13. Al je jaka, mamicu joj njenu...
14. Rasprodato
15. Ranč prokletih
16. Ovde sam bio
17. U strahu su oči ovoliko
18. Pisali smo grafitte
19. Drug Tito vas voli.
20. Da stanuješ ovde, sada bi bio kod kuće
21. Rakija je keva
22. Dunja u ♥ M.V.
23. Ceca je nešto između
24. Ostavite nadu svi koji ulazite
25. Ćirilica is not dead!
26. Srećni ljudi
27. VladaJ
28. Volim te Kandeiknjei
29. Čista ljubav, požuda, radost što živim – sve zbog tebe
30. Ništa nije zauvek i ništa nije sve
31. Dunja, volim te M.V.
32. Gde ima volje, ima i načina
33. Bolje 6 časova u školi nego ne spavati uopšte
34. Ovo je debilana (Debil ti keva)
35. Ma sve vas volim
36. Devojke, hvala što ste devojke
37. Za nove naraštaje još veće ograde
38. Hram t(p)enisa
39. Volim te malena. I uvek ću te voleti
40. Mrzim Ja! I ja!
41. Noću sanjam tvoj čvrsti stomak. Tvoj M.
42. Raspolagati tuđom mukom nije mala zajebancija
43. Jednog dana ćeš se setiti ruže
44. Mila, volim te
45. Ispod Mire sto đavola vire (Sloba)
46. Jano, volim te, Marko
47. Ovo nije bilo ovde
48. Milesa, Volim te 1.7. 96.
Staljin
49. Smokvo, volim te Višnja
50. Mama – položio sam

51. Lezbejski grafit
52. Ovaj je grafit samo za nju (napisano u srcu)
53. Ovo je lezbejski znak
54. I ♥ Lidija
55. Uništimo Fafaj
56. Sofija – lažljiva droplja
57. Lezbejski znak
58. Orden je vanzemaljac!
59. NBA je druga planeta
60. Kopajući za istinom. u rupu upadaš!!! PPS 97.
61. Ratos je por^{TM}o
62. Ja volim Brku!
63. Zuba je kralj Beograda (a ko je kraljica?)
64. Ovaj grafit jer samo za tebe
65. Volim te više od krempita!
66. Čaušesku je bio zlato!
67. Jebeš zid na kome ništa ne piše
68. Ja sam vaša Pionesa
i jebem se za kilo mesa
69. Da je Pera ranije došao u policiju, svega ovoga ne bi bilo
70. Margita je dečak
71. Plačem i u svakoj suzi vidim tebe, plačem da bih te što duže
gledao
72. Imao bih zaista što izgubiti kada bih hteo da izgubim ono što tek
treba da dobijem
73. Društvo uspavanih anarhista
74. 5. novembra je umro R N R
75. Aut
76. Ti si sav moj bol
77. njelcome back, komšija!
78. Kad Duca tuca, to sve puca
79. Duco, ubiću te
Ilić
80. Šta bi svinja bez mekinje
81. Nek osete mnogi
kako jebe Bogi
82. 5 miliona izbjeglica
83. Mrzim belo
84. Kako je delija sa Taša postao Baja Internacionale?
Rikardo!
85. Jugoslavija šampion!
86. Mrzim basket!

87. Koki, voli te mama
88. Idi u Požarevac
89. Zuba je kralj Beograda
90. Ne vidim razlog za besmisleni optimizam
91. Sasvim običan dan, usran i popišan
92. Volim zeleno svetlo
93. Šiptari su kao Kinezi!
Vanpametni Uroš
94. Albanija je Srpska
i Koreja
Al Beograd nije
95. Šta sme, može da stane pod Lj.T.
96. Sport i reinkarnacija Lj.T.
97. Ko te šiša Bambuse?
98. Bambus je ortak
99. Ova zemlja se ne zove dom
100. Marks je ovde
101. Strastko, u razdeljak te ljubim
Družina prstena
102. Za jednog pankera 1000 šabana
103. Ti si 1. u 1.000.000
104. Sale, volim te
Maja
105. Mila, Volim te
106. Kiselina duši prija
107. Uvek me uhvate kad piš.
108. Mi nismo ljudi, mi smo sa Karaburme
109. Dupe moje joj
110. Ovo je moj prvi grafit
111. Živeo 1. Maj
112. Car je go
113. Smanjimo pogibije po putevima - vozimo po trotoaru
114. Milicija, opljačkana sam
115. Revolucija, to smo opet mi
116. Staljin je bio u pravu
117. Mržnja vas je održala
118. Red or Dead
119. Ne doručkujem jer sam zaljubljena
ne ručavam jer sam zaljubljena
ne večeravam jer sam zaljubljena
ne spavam zato što sam gladna.

Literatura

- Bugarski, R. 1991. *Uvod u opštu lingvistiku*. Beograd: Zavod za uxbenike i nastavna sredstva.
- Grickat, I. 1967. *Stilske figure u svetlu jezičkih analiza*. Naš jezik, XIV/4: 217–235.
- Klajn, I. 1994. *Grafit ili žvrljotina. Pisci i pismenjaci*. Novi Sad: Matica Srpska. 80–84.
- Kovačević, M. 1995. *Stilistika i gramatika stilskih figura, (drugo izdanje)*. Nikšić: Unireks.
- Pranjić, K. 1985. *Jezik i književno delo*. Beograd: Ingro nova prosveta.
- Stanojčić, Ž. Popović, Lj. 1994. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za uxbenike i nastavna sredstva.

Natalija Pavlović

The Stylistics of Belgrade Graffiti

By analyzing 119 graffiti from the territory of Belgrade I wanted to demonstrate that graffiti are not merely a scribbling. They have the function of transmitting message on the relation author of the graffiti – addressee. Altering the basic grammatical items forms stylemes, by which a stylistic effect is achieved. Phonetical, morphological, syntactic and semantic levels were analyzed.

(Translated by: Milica S. Mitić)

